

Několik úvah ohledně nových možností cukrovarnictví a lihovarnictví v oblasti zajišťování obrany státu

SEVERAL THOUGHTS ON NEW POSSIBILITIES OF SUGAR AND DISTILLERY INDUSTRY
IN PROVIDING FOR DEFENCE OF THE STATE

Jan Kudrna – Policejní akademie České republiky v Praze

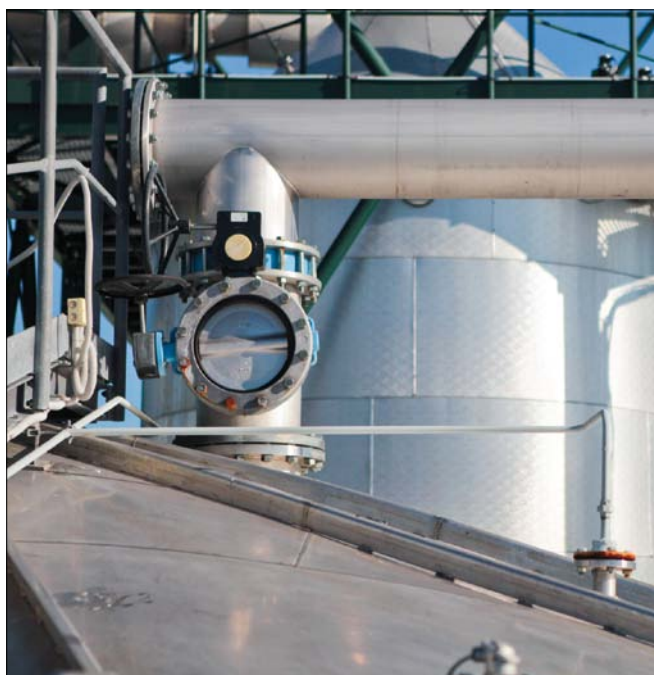
Čtenářům tohoto časopisu není třeba dlouze vysvětlovat význam cukru jako strategické komodity i význam průmyslu cukrovarnického a lihovarnického. Připomeňme pouze, že výroba cukru je součástí otázky potravinové soběstačnosti jak České republiky, tak i celé Evropy (1). Výroba lihu je úzce propojena s výrobou biopaliv, což je záležitost bezpečnostního charakteru mající celou řadu rozměrů. Uvedme také záležitost energetické bezpečnosti na straně jedné (2), boje s klimatickou změnou, ke které se velmi výrazně přihlásila zejména Evropská unie (ale nejenom ona, jak bude v článku ukázáno dále), na straně druhé, a nakonec zajištění i obranyschopnosti státu na straně třetí. Výroba uvedených komodit, zejména řepného cukru, má tento charakter od samého svého počátku. Vždyt výroba řepného cukru a navazujících produktů byla spojena se dvěma společensko-ekonomickými fenomény: s nastupující industrializací a napoleonskými válkami v Evropě. V následujících dvou stoletích si uvedené vazby cukr i s ním spojené produkty a výroba vždy udržely a nezdá se, že by v nejbližší době mělo dojít ke změně.

K některým novým možnostem uplatnění se pro cukrovarnictví a lihovarnictví

České cukrovarnictví a řepařství se nachází v náročné situaci. Musí se vyrovnávat s celou řadou vlivů nejrůznějšího charakteru, které produkci ztěžují a vystavují nejistotě. Připomeňme některé z nich. V oblasti řepařství to je zákaz používání neonicotinoidů. Nejistotu přinesl krok aktuální vlády, respektive parlamentní vládní většiny, spočívající ve zrušení povinnosti přimíchávat biosložky do fosilních paliv (2). Toto opatření by si zasloužilo důkladnější rozbor s ohledem na to, že vláda nijak nezměnila klimatické závazky (3) spočívající v tom, že v roce 2020 mají být sníženy emise z fosilních paliv o 6 % za rok a v roce 2030 dokonce o 14 %. Tyto závazky ostatně ani sama změnit nemohla, protože vyplývají ze směrnice Evropského parlamentu a Rady 2018/2001/EU o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů („směrnice REDII“). Nicméně nic se nemění na tom, že se jednalo o opatření dále zvyšující nejistotu v oboru cukrovarnictví, lihovarnictví a řepařství. Obecným faktorem komplikujícím činnost ve jmenovaných oborech je samozřejmě také růst cen energií, ale nakonec nejenom jich. Přes všechny uvedené vlivy panuje mezi odborníky shoda, že české řepařství i cukrovarnický a lihovarnický průmysl prokazuje nejenom svůj význam, ale také navzdory v současnosti působícím nepříznivým faktorům i životaschopnost.

Stávající situace v sektoru má tedy daleko k ideálu, a to nejenom v Česku, ale rovněž v celé Evropě. I proto je na místě upozornit na možné potenciálně pozitivní faktory. Konkrétně jím může být zákon č. 177/2023 Sb. o financování obrany.

Smyslem tohoto zákona je zajistit stabilní financování obraných výdajů České republiky, a to v rozsahu odpovídajícím přinejmenším 2 % HDP za rok (4). Doposud byly výdaje na obranu *de facto* mandatorním výdajem co do své existence, protože zákon (5) ukládá povinnost zajišťovat obranyschopnost České republiky. To přirozeně bez finančních prostředků nelze¹. Ale nebyly mandatorním výdajem co do své konkrétní nebo minimální výše. Nikde totiž nebylo stanoveno, jaká suma je dostatečná ke splnění výše popsáního úkolu. Doposud tedy mohly

¹ Připomeňme si všeobecně rozšířený výrok Raimonda Montecucoliho, podle něhož jsou k vedení války potřebné pouze tři věci: peníze, peníze a peníze (6).

obrné výdaje v průběhu času kolísat, což se také pravidelně dělo, a to podle politických priorit nejenom každé vlády, ale také v rámci funkčního období jedné vlády (7). Tento právní i faktický stav se současná vláda rozhodla změnit a zakotvit na zákonné úrovni povinnost alokovat ve státním rozpočtu každoročně sumu odpovídající alespoň 2 % HDP na zajištění obrany Česka. Takto má být naplněn závazek, k němuž se v rámci závěrů summitu NATO konaném v roce 2014 v britském Walesu zavázaly všechny členské státy této organizace (8).

Aplikace tohoto zákona bude znamenat výrazné, dokonce skokové navýšení výdajů na obranu. Pro rok 2023 činil rozpočet ministerstva obrany 111,8 mld. Kč, což odpovídá 1,52 % HDP České republiky. Pokud by výdaje činily 2 % HDP, jednalo by se zhruba o 150 mld. Kč (9).

Přirozeně zásadní otázkou je, na co mohou být navýšené výdaje vynaloženy. V průběhu meziresortního připomínkového řízení například ministerstvo vnitra požadovalo, aby do stanoveného podílu 2 % HDP byly započítány i jiné věci než čistě obranného charakteru². Tomuto požadavku bylo zčásti vyhověno. Co se rozumí „výdaji na obranu státu“, stanoví § 2 zákona.

V prvé řadě se jedná o rozpočtovou kapitolu ministerstva obrany, následně další kapitoly státního rozpočtu, „pokud spadají pod výdaje věcně plánované k zajištění potřeb ozbrojených sil České republiky, Vojenské policie, Vojenského zpravodajství, Organizace Severoatlantické smlouvy (dále jen NATO) nebo jejich členských států v souladu s platnou definicí výdajů na obranu státu stanovenou v rámci obranného plánování Organizace Severoatlantické smlouvy“ (11).

Navýšení výdajů na obranu státu vytváří příležitost pro sektor cukrovka – cukr – líh přirozeně v oblasti produkce biosložek fosilních paliv. Je pravdou, že doposud mohly ozbrojené síly, bezpečnostní sbory i například hasiči využívat výjimku z povinnosti užívat fosilní paliva s biosložkou. Tato situace se však může změnit. A to nejenom v souvislosti s již výše zmíněnou politikou Evropské unie.

Jak bylo uvedeno, důraz na environmentální témata neklade pouze Evropská unie. O čem se v českém mediálním prostoru prakticky nehovoří, ale pro čtenáře tohoto článku se může jednat o zajímavou a užitečnou informaci, je změna postoje NATO k otázce klimatické změny a zapojení se do úsilí o zmírnění jejich důsledků. Jestliže summit NATO ve Walesu v roce 2014 znamenal přihlášení se k navýšení výdajů na obranu jeho členských států na uvedená 2 % HDP, summit v Madridu v roce 2022 znamenal přihlášení se k environmentálním hlediskům jako k jednomu z určujících faktorů další činnosti této mezinárodní organizace.

Generální tajemník NATO Jens Stoltenberg v zahajovacím projevu madridského summitu mj. uvedl: „*And third, we must reduce the impact of our military activities on the climate. ... At the same time, we also have a responsibility to reduce emissions. To this end, we have developed the first methodology for measuring NATO's greenhouse gas emissions, civilian and military. It sets out what to count and how to count it, and it will be made available to all Allies to help them reduce their own military emissions. ... Based on this new methodology, I can announce today the first emissions targets for NATO as an organization. By 2030, we will reduce emissions by at least 45%, reducing to net zero by 2050.*“ („...A za třetí, musíme snížit dopad našich vojenských aktivit na klima. ... Současně máme také odpovědnost za snižování emisí. Za tímto účelem jsme vypracovali první metodiku měření emisí skleníkových plynů NATO, a to jak civilních, tak vojenských. Stanovuje, co a jak počítat, a bude k dispozici všem spojencům, aby jim pomohla snížit jejich vlastní vojenské emise. ... Na základě této nové metodiky mohu dnes oznámit první emisní cíle pro NATO jako organizaci. Do roku 2030 snížíme emise nejméně o 45 % a do roku 2050 se dostaneme na čistou nulu.“ – překlad autora článku) (12).

Je tedy patrné, že environmentální cíle začínají zasahovat i oblasti, kterým se doposud vyhýbaly, jako jsou typicky ozbrojené síly. Na tento vývoj lze pochopitelně nahlížet z věcného hlediska

² To nebylo nijak neobvyklé, např. v Německu bylo deklarováno tamním ministrem zahraničních věcí Heiko Maasem, že zohledněny by měly být i výdaje na rozvojové projekty, protože také přispívají k bezpečnosti (10).

Foto: Radek Venglár

různě a jistě je jedině to, že teprve budoucnost ukáže. Pro sektor cukrovka–cukr–líh se však jedná o závazky pozitivní. Za nejlepší nynější nová auta sice generální tajemník NATO označil ta elektrická, stejně jako za cíl budoucnosti odstranění závislosti na vývozcích fosilních paliv, nicméně cestu k této budoucnosti vyznačil přes snižování emisí a snižování závislosti na dovozu fosilních paliv. K tomu, jak je z jeho projevu patrné, deklaroval poměrně ambiciózní cíle. Těch nelze se současnými technologiemi – nemá-li dojít k masivní redukci ozbrojených sil, což zjevně není na pořadu dne – dosáhnout bez zapojení užívání právě biosložek jako součástí fosilních paliv. Zde se nachází potenciální prostor příležitosti pro jejich producenty.

Zajišťování obrany patří mezi tradiční a klasické důvody nejenom existence státu, ale přímo důvody, z nichž byly státy zakládány (13–16). Obrana státu, zahrnující i výstavbu a udržování ozbrojených sil, včetně výkladu uvedených pojmů (17, 18), tedy patří ty rozpočtové výdaje, které jsou vždy brány v potaz. Nynější bezpečnostní vývoj, spojený s prizmatem diskuze o klimatické změně, ve vzájemné kombinaci citovaného zákonného závazku činit výdaje na straně jedné a politického závazku část těchto výdajů směřovat do environmentální oblasti vede k vytvoření nových příležitostí zejména v oblasti biosložek fosilních paliv a jejich nového uplatnění v oblastech, kde tomu tak často dosud nebylo. Další pozitivní skutečností je to, že se jedná o politiku nikoliv čistě lokální, ale naopak s globálním dosahem. Přínejmenším ve střednědobém výhledu poroste v celé Evropě poptávka po každém prostředku, který umožní dosažení nastavených environmentálních cílů. Respektive jsou k tomu vytvořeny jak právní, tak politické předpoklady.

V příštích letech lze patrně očekávat nárůst poptávky například po bioetanolu z resortu obrany. Zákon o zajišťování obrany Česka tak může být pro lihovarnický průmysl zajímavý zejména v době dnešních rozpočtových škrťů a deklarovaných úsporných opatření. Jedná se o jednu z mála výjimek, kde lze naopak

očekávat nárůst veřejných výdajů a s nimi spojené poptávky po části produkce cukrovarnicko-lihovarnického průmyslu.

Tato informace může být užitečná jak při plánování obchodní strategie, tak i v případě jednání zástupců oboru s vrcholnými státními představiteli. Protože jestliže se o zákonu o zajišťování obrany Česka ve veřejném prostoru příliš nehovoří, pak o příklonu NATO k environmentálním závazkům, navíc s takovým důrazem, se u nás nemluví už vůbec. S ohledem na dosavadní zkušenosti můžeme spíše očekávat mlčení, případně zlehčování těchto záměrů a cílů. Bylo by omylem se domnívat, že generální tajemník NATO vyhlášoval pouze své osobní postoje a přání. Příklon k environmentálnímu rozměru své činnosti je ze strany NATO a jeho členských států výsledkem několikaletých příprav. Jedná se o politiku setrvalou, která bude výhledově dále posilovat.

Závěrem je vhodné shrnout, co výhledově patrně lze a nelze očekávat:

- lze očekávat zvýšení poptávky po biosložkách fosilních paliv v resortu obrany (a to i při formálním zachování výjimky z jejich používání, tedy může se zopakovat scénář se zrušením povinnosti přimíchávat biosložky, avšak při současném zachování závazků snižovat emise),
- lze očekávat, že uvedená poptávka bude o to větší, o kolik se budou rozšiřovat ozbrojené síly, což patří mezi další plány aktuální vlády,
- s nárůstem ozbrojených sil lze přirozeně očekávat zvýšení poptávky po dodávkách potravin pro jejich zásobování,
- nelze vyloučit vyčlenění prostředků do výzkumu zacíleného i do oblastí produkce cukru a lihu,
- patrně nelze očekávat přímé dotace z resortu obrany producentům biosložek, stejně jako patrně resort obrany nebude budovat vlastní produkční kapacity těchto produktů,
- vzhledem k závazkům NATO v environmentální oblasti, které zahrnují všechny členské státy, lze patrně očekávat zvýšení poptávky po biosložkách fosilních paliv nejenom v České republice, ale všude tam, kde je ozbrojené síly dosud nevyužívaly.

Závěr

Lze shrnout, že ačkoliv se řepařství, cukrovarnictví i lihovarnictví musejí v posledních letech vyrovnávat s mnoha různorodými nepříznivými faktory, existují také trendy mající pozitivní potenciál. Mezi ně patří navyšování výdajů na obranu státu a nadnárodní politický závazek také v této oblasti dosahovat poměrně značných environmentálních cílů. To může být po dlouhé době faktorem příznivě ovlivňujícím příležitosti pro výše zmíněné obory a jejich produkci. Pro čtenáře může tato oblast znamenat další příležitosti, respektive podněty při plánování vlastního působení, příp. při vyjednávání se státem.

Souhrn

Obory řepařství, cukrovarnictví i lihovarnictví se v uplynulých mnoha letech musely a musejí vyrovnávat s celou řadou nepříznivých faktorů, které jejich produkci vystavují značné nejistotě. Zmínit lze zákaz používání neonikotinoidů při pěstování cukrové řepy, zrušení povinnosti přidávat biosložky do fosilních paliv, a přirozeně nárůst cen energií zejména v posledních dvou letech, přičemž k růstu cen vstupů produkce dochází posledních 30 let, aniž by výrazně rostla například cena cukru. Vedle toho však existují také faktory,

kteří mají pozitivní potenciál. Mezi ně patří zákonné zakotvení výdajů na obranu v České republice, obecně zvyšování výdajů na obranu v členských státech NATO, a to ve spojení s přihlášením se k environmentálním cílům právě Severoatlantickou aliancí, které budou mít zpětné dopady také do České republiky a její politiky i v obranné oblasti. To výhledově znamená růst poptávky po všech prostředcích, které těchto cílů umožní dosahovat, a to zejména pokud se jedná o biosložky přidávané do fosilních paliv.

Klíčová slova: obrana; ozbrojené síly; cukrovarnictví; lihovarnictví; biopaliva; financování; Česká republika; NATO.

Literatura

1. MACHKOVÁ, H.; MACHEK, M.: Vývoj na světovém trhu cukru po ukončení režimu cukerních kvót v EU. *Listy cukrov. řepář.*, 139, 2023 (3), s. 116–119.
2. REINBERG, O.: Je zrušení povinnosti přimíchávání biosložek do fosilních paliv vládou ČR správným krokem? *Listy cukrov. řepář.*, 138, 2022 (7–8), s. 242.
3. BĚLOHLÁVKOVÁ, V.: Biosložka z paliv nezmizí. Česko musí plnit emisní cíle, tvrdí distributoři. *Idnes.cz*, 2023, [online] https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/ropa-nafta-benzin-bioslozka-novela-poslanci-povinnost.A220429_084738_ekonomika_vebe, cit. 18. 5. 2023.
4. VÍŠEK, J. ET AL.: Security threats and their impact on changes to the legal order. *Lex Humana*, 15, 2023 (3), s. 101–121, [online] <https://seer.ucp.br/seer/index.php/LexHumana/article/view/2565>, cit. 18. 5. 2023.
5. Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, v platném znění.
6. MONTECUCCOLI, R.: *Besondere und geheime Kriegs-Nachrichten*. Leipzig: Weidmannischen Buchladen, 1736, s. 45.
7. Statistické údaje Ministerstva obrany České republiky [online] <https://mocr.army.cz/finance-a-zakazky/resortni-rozpocet/resortni-rozpocet-5146/>, cit. 18. 5. 2023.
8. Závěrečná deklarace summitu, bod 14. NATO [online] https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm, cit. 18. 5. 2023.
9. Statistické údaje Ministerstva obrany České republiky. [online] <https://mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/jasne-oro-zpocet:-podivete-se-na-co-pujde-pristi-rok-v-resortu-obrany-nejvic-penez-240160/>, cit. 18. 5. 2023.
10. Němci musejí v NATO dělat více, řekl von der Leyenová. Ale ke 2 % na obranu je ještě dlouhá cesta. *Echo24.cz*, [online] <https://www.echo24.cz/a/S24u4/nemci-museji-v-nato-delat-vice-rekla-von-der-leyenova-ale-ke-2-na-obranu-je-jeste-dlouha-cesta>, cit. 18. 5. 2023.
11. Viz ustanovení §2 odst. 1 písm. b) citovaného zákona.
12. *Opening speech by NATO Secretary General Jens Stoltenberg at the High-Level Dialogue on Climate and Security, NATO Public Forum*. NATO, 2022, [online] <https://www.nato.int/cps/en/natohq/197168.htm>, cit. 18. 5. 2023.
13. JELLINEK, J.: *Všeobecná státověda*. Praha: Jan Laichter, 1906, s. 268.
14. RESCHOVÁ, J. ET AL.: *Státověda. Stát. Jednotlivec. Konstitucionalismus*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, ISBN 978-80-7552-695-3.
15. MARŠÁLEK, P.: Kontinuita a diskontinuita ve vývoji české a česko-slovenské státnosti. *Štát a právo*, 9, 2022 (4), s. 272–282.
16. MARŠÁLEK, P.: *Příběh moderního práva*. Praha: Auditorium, 2018, ISBN 978-80-872-8466-7.
17. SKORUŠA, L. ET AL.: Ozbrojené síly v institucionálním a funkčním pojetí. K vymezení a výkladu pojmu ozbrojených sil a jeho praktickým důsledkům. *Vojenské rozhledy*, 31, 2022 (4), s. 3–22.
18. ŽÁK-KRZYŽANKOVÁ, K.: K dotváření práva cestou analogie aneb jak zvýšit legitimitu a prosystémovost analogické argumentace v právu. *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica*, 67, 2021 (1), sm. 37–56.

Kudrna J.: Several Thoughts on New Possibilities of Sugar and Distillery Industry in Providing for Defence of the State

Over the past many years, the beet, sugar and distillery industries have had to cope with a number of adverse factors that have caused a considerable production uncertainty. These include the ban on the use of neonicotinoids in the cultivation of sugar beet, the abolition of the obligation to add bio-based ingredients to fossil fuels, and, naturally, the rise in energy prices, particularly in the last two years, while the price of production inputs has been rising for the last 30 years without a significant increase in e.g., the price of sugar. However, there are also factors with a positive potential. These include the legal anchoring of defence spending in the Czech Republic, the general increase in defence spending in NATO member states, in conjunction with the North Atlantic Treaty Organisation's signing up to environmental goals, which will also have a knock-on effect on the Czech Republic and its defence policy. This means a prospective increase in demand for all means of achieving these goals, especially when it comes to bio-based components added to fossil fuels.

Key words: defence; armed forces; sugar industry; distilling; biofuels; financing; Czech Republic; NATO.

Kontaktní adresa – Contact address:

doc. JUDr. Jan Kudrna, Ph. D., Policejní akademie České republiky v Praze, Fakulta bezpečnostního managementu, Katedra veřejného práva, Lhotecká 559/7, 143 01 Praha 4, Česká republika, e-mail: j.kudrna@polac.cz

ROZHLEDY

Lavarack B., Ripper B., Iturbe R. Zkušenosti s odpařováký v cukrovaru Racecourse Mill (*Experiences with pre-evaporators at Racecourse Mill*)

V sezoně 2008 byl v závodu Racecourse Mill instalován nový předodpařovák PE1A ještě před zavedením kogenerace. Toto těleso PE1A a stávající těleso nazvané PE-north byly navrženy jako opatření pro zvýšení účinnosti páry, aby mohly dodávat páru do zrníčů a zahříváčů šťávy, případně i do dalších provozů. Obě odpařovací tělesa jsou odpařováký typu Robert, přičemž těleso PE-north je starší standardní konstrukce a těleso PE1A obsahuje nové konstrukční prvky. Těleso PE1A je konfigurováno tak, aby odebíralo odváděnou páru z kogeneračního kotle (kotel Racecourse č. 4) a vracelo kondenzát do kotle. Těleso PE-north odebírá výstupní páru z turbín a turboalternátorů dodávanou kotlem Racecourse č. 3. Specifikace pro kondenzát dodávaný jako napájecí voda do kogeneračního kotle, který pracuje při tlaku 8 000 kPa, jsou přísnější než u typických kotlů, které pracují při tlaku 1 700 kPa. Těleso PE1A je v kampani při zpracování třtiny provozováno jako odpařovací těleso na šťávu a v období mimo mletí třtiny jako parní transformátor. Je popsán provoz obou předodpařovacích těles. U tělesa PE1A byly zjištěny závažné problémy s korozi, které se u stávajícího tělesa PE-north nevyskytují, přestože je podstatně starší a pracuje podobně. Jsou diskutovány příčiny vysokého stupně koroze u tělesa PE1A a jsou popsána některá opatření ke zmírnění provozních podmínek v závodu Racecourse.

Sugar Ind., 148, 2023, č.6, s. 390–396.

Kadlec